

TOVERSPREUKEN, VROEGER EN NU

Flierefluiter © 2015

Het uitspreken van toverspreuken ofwel *spells* is een techniek die bij vrijwel alle magische rituelen toegepast wordt. Of je nu kaarsenmagie doet of een talisman maakt, bijna altijd wordt er een spreuk bij gebruikt. In een spreuk wordt namelijk het doel van de magie exact verwoord en hierdoor wordt de opgewekte energie naar het beoogde doel gestuurd.

In deze lezing zal ik eerst wat vertellen over de geschiedenis van spreuken en daarna over het gebruik van spreuken bij magie tegenwoordig.

De geschiedenis van spreuken

Spells werden vermoedelijk al gebruikt in de vroege prehistorie. Er zijn veel aanwijzingen dat de mens vanaf het paleolithicum religieuze en magische rituelen uitvoerde en dat gesproken teksten in de vorm van spells of spreuken hier onderdeel van waren is zeer waarschijnlijk.

De eerste bewijzen hiervoor vinden we echter pas vanaf het moment dat de mens ging schrijven. In oude Babelonische geschriften uit de 6^e eeuw vjt (voor de jaartelling) zijn veel magische en religieuze spreuken bewaard gebleven en in het Babelonische en Assyrische rijk werden priesters *asipoe* genoemd, een titel die verwant is aan het woord *siptoe* voor spreuk. Ook in het Oude Testament komt een spreuk voor, namelijk 'Er moet licht zijn' waarmee God de schepping begon. Ook uit het oude Egypte zijn veel magische spreuken bekend om onder meer slangen te verjagen, voedsel te krijgen of een dood lichaam voor de eeuwigheid te behouden:

Moe, moe zijn de ledematen van Osiris. Ze zullen niet moe zijn, ze zullen niet weggroten, ze zullen niet vergaan, ze zullen niet opzwellen! Moge het mij ook zo vergaan want ik ben Osiris! (maar dan in het Egyptisch).

Spreuken werden ook vaak opgeschreven en als talisman of amulet gedragen of anderszins magisch behandeld. Zo zijn er uit het oude griekenland en het Romeinse Rijk veel voorbeelden bekend van genezingspreuken die op papier geschreven werden en op het zieke lichaamsdeel gedragen werden of vervloekingspreuken die op een loden plaat gekrast werden en daarna in een graf gelegd werden. Het idee was hierbij dat de geest van de overledene de vervloeking zou uitvoeren.

Spreuken werden vaak niet gewoon uitgesproken maar gezongen. In het Romeinse Rijk werd onderscheid gemaakt tussen *excantare*, spreuken om iets bij iemand weg te toveren naar jezelf toe, en *incantare*, spreuken om iets of iemand magische kracht te geven. In deze benamingen zit het woord *cantare* wat zingen betekent. Het Latijnse woord *carmen* betekent zowel lied als toverspreuk.

Verder zijn spells vaak op rijm. Daarbij kan het om alliteratie of stafrijm gaan, waarbij de eerste letters van de woorden hetzelfde zijn, of om eindrijm, waarbij woorden op dezelfde klank eindigen. Een voorbeeld hiervan is de Tweede Merseburger Toverspreuk, die in 1841 in een theologisch manuscript werd gevonden en uit de negende of tiende eeuw stamt:

bot tot bot,
bloed tot bloed,
lid tot ledematen:
als gelijmd laten ze zijn.

De complete tekst van deze spreuk laat ook de kenmerkende opbouw van spreuken zien. Zo wordt eerst een voorval uit de mythologie beschreven, het zogenaamde precedentgeval, vervolgens het doel van de spreuk en tenslotte het gewenste resultaat:

Phol en Wodan
reden naar het bos.
Toen raakte de voet van het veulen van Balder gewond.

Toen zong Sinhtgunt tot hem,
Sunna haar zuster;
Toen zong Frija tot hem,
Volla haar zuster;
Toen zong Wodan tot hem,
zoals hij goed kon.

Als botkwetsuur,
als bloedkwetsuur,
als ledemaatkwetsuur:
bot tot bot,
bloed tot bloed,
lid tot ledematen:
als gelijmd laten ze zijn.

Met de komst van het Christendom probeerde de kerk eerst het gebruik van spreuken uit te bannen omdat het in hun ogen samenwerken met demonen en duivels was. Dat is echter niet gelukt omdat de behoefte aan magie en het gebruik van spreuken hierbij diep verankerd zat in het volksgeloof. Daarom streefde de kerk er daarna naar om de heidense spreuken te vervangen door Christelijke varianten en deze door priesters en monniken te laten gebruiken. Deze Christelijke spreuken hadden dezelfde opbouw als de heidense maar verwezen naar de Christelijke religie en haar heiligen.

Een voorbeeld hiervan is in de volgende middeleeuwse spreuk waarbij Jezus wordt aangeroepen om brandwonden te genezen:

Ons Here kwam aldaer gegaen,
en hij vond een kind in brande staan,
en hij nam het in zijn gebenedijde hand
en hij bluste den maledijden brand.
't En blaasde noch 't en verzwoor niet medal,
ik hope dat 't in Gods name ook niet doen en zal.

Vaak moesten na het uitspreken van een bezwering nog enkele handelingen verricht en gebeden opgezegd worden. Hieronder weer een voorbeeld van een bezwering voor het stoppen van een bloeding:

Longinus die Gode stac
ho luttel wisse hy wat hy mac,
hy stac dur sin vleesch in siicte blut.
Dar na so war die man gesont ende goet
Nu stat (naam) din blut stille
dur der heyligen bludes wille
in Godes namen. Amen.

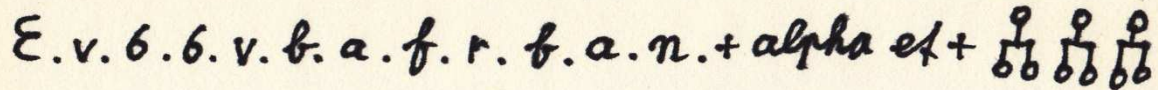
Deze bezwering moest drie maal herhaald worden met een Onze Vader en een Ave Maria aan het eind ten gedenken van het lijden van Jezus. Hierna moest met bloed de woorden 'agla' en 'consumatum est' op het voorhoofd van de patiënt geschreven worden. Het woord 'agla' is een van de namen van God, en 'consumatum est' betekend 'het is volbracht'. Het waren de laatste woorden van Jezus aan het kruis.

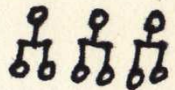
Er zijn uit de Middeleeuwen en de tijd daarna tientallen van dit soort Christelijke spreuken bekend, vaak in het latijn maar ook in volkstalen als het Nederlands. Veel van deze spreuken hebben betrekking op het genezen van zieke mensen en dieren, maar er zijn ook verschillende spreuken bekend voor andere doeleinden als het winnen van rechtszaken, liefdesaangelegenheden, geluk in het spel, bescherming in de strijd, een rijke visvangst of om te voorkomen dat honden gingen blaffen of bijten. Dit soort spreuken werden waarschijnlijk niet door priesters en monniken gebruikt maar door 'beroepsmagiers' die hun geld verdienden met allerlei vormen van magie en divinatie.

Een leuk voorbeeld is de spreuk waarmee een man kan voorkomen dat zijn vrouw seks heeft met een ander. Hiertoe moet hij de billen van zijn vrouw bestrijken met een salamanderstaart en daarbij zeggen:

Ysak, Belyal, Ninniker, Magod, geen man heeft de macht bij mijn vrouw te zijn want zijn roede gaat liggen voor de poort.

Net als voorheen werden spreuken in deze periode vaak opgeschreven en bij zich gedragen. Meestal werden alleen de eerste letters van de spreuk op papier gezet, al dan niet aangevuld met christelijke of magische symbolen. Een voorbeeld hiervan is onderstaande spreuk/talisman tegen epilepsie:

E. v. G. G. v. b. a. f. r. b. a. n. + alpha et +

Gebruik van spreuken bij magie

Ook tegenwoordig zijn spells of spreuken nog een belangrijk onderdeel van magie binnen en buiten het heidendom. Hieronder zal ik verschillende manieren bespreken om met spreuken te werken.

Een eerste eenvoudige manier is om een godheid aan te roepen en te vragen wat hij of zij voor je kan doen en uit te leggen waarom. Een voorbeeld hiervan is de volgende korte spreuk voor Thor die ik gebruik als ik een gesprek of conflict heb met grote bedrijven of officiële instanties:

Thor, lord of Thunder
grant me the power of thy mighty hammer
to smash away all obstacles
imposed on me by bureaucratic giants
so I will win my fight!

Hierbij roep ik Thor aan, vraag hem om de kracht van zijn hamer om de reuzen van deze tijd te bestrijden en te overwinnen.

Deze spreuk is erg kort en meestal geef ik de voorkeur aan langere spreuken met de traditionele opbouw van een precedentgeval, mijn wens en het gewenste resultaat.

Een dergelijke opbouw van een spell vereist echter een gedegen kennis van de mythologie om voor elke gelegenheid een passend precedentgeval te vinden en gaat er van uit dat je met een specifieke godheid of pantheon werkt.

Dit doe ik niet altijd en daarom maak ik vaak gebruik van de kringlopen en gebeurtenissen in de natuur bij het opstellen van spreuken. Een voorbeeld hiervan is de onderstaande spreuk om te stoppen met roken:

*Zoals de bladeren vallen door de herfstwind,
verteren en een voedingsbodem vormen
voor de bomen van het bos,*

*Zo moet mijn rookverslaving verdwijnen
uit mijn lichaam en mijn geest
opdat mijn gezondheid zich verbeteren zal.*

*Jack, Jack, geen tabak,
niet meer roken, niet meer blowen,
Jack, Jack, geen tabak.*

*Zo moet het zijn!
Zo zal het zijn!
Zo zij het!*

Hierbij is de eerste strofe het precedentgeval, geven de tweede en de derde strofe aan wat er gebeuren moet en vormt de laatste strofe de bevestiging van de magische werking van de spell.

Na het rustig uitspreken van de eerste twee delen van de spreuk herhaal ik de derde strofe ritmisch en steeds sneller en harder tot ik niet meer sneller en harder meer kan. Dan stop ik abrupt en spreek rustig het laatste deel uit.

Dit steeds sneller en harder herhalen is om kracht op te wekken en aan de spell te binden. Je kunt dit versterken door deoziel rond te lopen (of te rennen of dansen) en in je handen te klappen.

Om een spreuk langer werkzaam te houden kun je hem na het uitspreken ook opschrijven. Je schrijft dan alleen de korte spreuk op die je hebt herhaald bij het kracht opwekken.

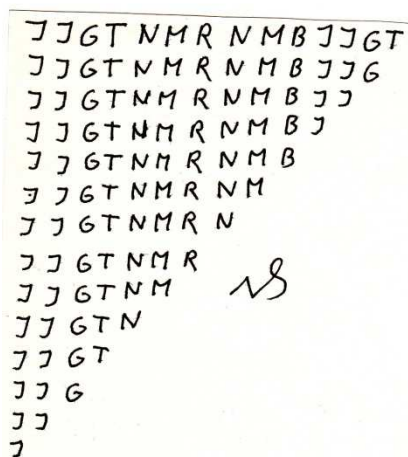
Je kunt de spreuk helemaal uitschrijven, maar ik vind beter om, volgens de traditie, alleen de eerste letter van elk woord te gebruiken. Dit kan in normale letters of in een magisch alfabet zoals het Ogham. Achter de spreuk zet ik dan het symbool van het sterrenbeeld van de persoon waar de spell voor is.

Hieronder de korte spreuk uit het voorbeeld met normale letters en in Ogham:

JJGT · NMR · NMB · JJGT · ~8

Een andere manier om een spreuk op te schrijven is door eerst alle beginletters van de woorden achter elkaar op een regel te schrijven. Op de volgende regel doe je dit weer, maar je laat de laatste letter weg. Bij de volgende regel laat je weer de laatste letter weg en zo ga je door tot er nog maar één letter staat. Beide manieren om spreuken op te schrijven worden sinds de Middeleeuwen gebruikt waarbij de laatste manier vooral geschikt is voor spreuken waarbij je iets wilt loslaten.

Als je deze opbouw van spreuken te lang vind kun je ook werken met alleen korte spreuken. Ook deze kun je zelf bedenken, maar je kunt ook aansluiten bij bestaande spreuken. Toen ik een gebroken been had heb ik tijdens een healingsritueel een vraiant op de tweede Merseburger toverspreuk gebruikt:

Bot aan Bot,
Been aan Been,
Band aan Band,
Straks loop ik weer door heel het land!

Ik heb hem herhaald terwijl ik mijn been reiki gaf en de eerste letter van elk woord op mijn gipsbeen geschreven.

Een andere mogelijkheid is om de spreuk te verwerken in een grafische afbeelding van het gewenste doel, een symbool of een mandala. Zo heb ik eens voor een vriendin die wat somber was de spreuk 'T.K licht weer' verwerkt in een tekening van een smiley.

Ik heb haar gevraagd om iedere dag twee keer naar de afbeelding te kijken en dan hardop de spreuk een paar keer te herhalen. Zo versterken de spreuk en de afbeelding elkaars werking.

De opgeschreven spreuk, in welke vorm dan ook, kun je daarna bij je dragen en regelmatig herhalen tot het doel bereikt is. Daarna kun je het papiertje met de spreuk bij volle maan begraven of verbranden.

Spreuken worden uitgesproken als gewone zinnen. Een traditionele lange spreuk op een plechtige manier; korte spreuken om kracht op te wekken spreek je steeds sneller en steeds harder uit. In rituelen kun je er voor kiezen om spreuken te zingen.

Als je een korte spreuk combineert met het maken van een talisman of het vlechten van een magisch koord, kun je hem op een rustige en meditatieve manier zingen tijdens het maken van de talisman of het vlechten van het koord. Tijdens het opladen van de talisman of het koord kun je hem weer steeds sneller en harder gewoon uitspreken.

In principe kun je spreuken blijven gebruiken, maar vaak maak ik voor elk magisch ritueel een nieuwe spreuk die helemaal toegespitst is op het doel van dat ritueel. Dit dwingt me iedere keer weer na te denken over wat ik wil bereiken en hoe ik dat het beste kan. Wel eindig ik elke spreuk op dezelfde manier met de formulering

Zo moet het zijn, zo zal het zijn, zo zij het!

Door deze laatste formulering iedere keer te gebruiken wint hij aan kracht en geeft hij structuur aan mijn rituelen.

En hiermee wil ik dan ook mijn lezing over spreuken beëindigen.

Consumatum est !

Informatie:

- W.L. Braekman (1997) Middeleeuwse witte en zwarte magie in het Nederlands taalgebied. Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Gent
- M. Gijswit-Hofstra & W. Frijhoff (red) (1987) Nederland Betoverd, toverij en hekserij van de 14^e tot in de 20^e eeuw. De Bataafsche Leeuw, Amsterdam
- J. & K. Lankester (2008) Het magische spreukenboek. De Kern, Baarn
- D. Ogden (2002) Magic, Witchcraft and Ghosts in the Greek and Roman Worlds. Oxford University Press, Oxford
- M.J. Raven (2010) Egyptische magie. Walburg Pers, Zutphen
- J. Schuyf (1995) Heidens Nederland, zichtbare overblijfselen van een niet-christelijk verleden. Stichting Matrijs, Utrecht
- J. Stoop (2011) Christelijke Magie. Essay op Yggdrasil site
- J. Stoop (2014) Heidense Hekserij, het pad van de heks binnen het moderne Paganisme. Boekenbent, Barneveld

www.jackstoop.eu/yggdrasil.htm